

ԲԱԶՄԱՎԷՊ ՀԱՆԴԻՍԱՐԱՆ

ԲԱՆՍՈՒՐԱԿԱՆ-ԳԻՏԱԿԱՆ-ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՌՅԿԹ-Հ

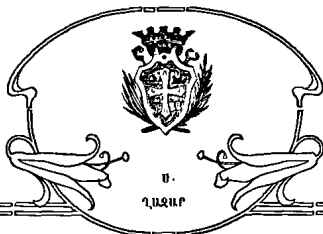
ՀԱՏՈՐ

ԼԸ

1920

ՄԱՐՏ

ԹԻՒ 3

ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ԶՈՒԳԱԿԻՑ ԲԱՐԲԱՐՈՍՈՒԹԵԱՆ

ԵՏԱԼԱՑԻ հոգակաւոր գանկաբան Լուսնի բրոգոն, իւր ուսումնասիրութեանց եղբաւ փակութիւնն հոն բերաւ թէ՛ Հանճարն եւ խենթութիւնն նոյն բանն են. Il genio e la follia s'identificano. Ինչ որ ալ լինի քըննադատներու կարծիքն գանկաբանի յայտնած տարօրինակ մտքին, սակայն համաշխարհի պատերազմն լրիւ հաւաստեց կատարելագործուած հանճարի բացասական արդիւնքն, որուն միայն ընդունակ են խենթերն. Պոցտամի դաւադրութիւնն եւ Քրետտ - Լիտովսկի դաւաճանութիւնն հաւաքումն է Լուսնի քըննադատութեան: Այս վարդապետութեան համաձայն, մենք կազմած ենք մի այլ տեսութիւն, այն է թէ՛ Քաղաքակրթութիւնն եւ Բարբարոսութիւնն մի եւ նոյն բանն են:

Նոր բան չէ մեր ասածն. այս գաղափարի բուն հեղինակն է մեծ Սինեացի մը, խաղաղ եւ ընկերաբաշտ ազգի մը գաւալն, որ դաստիարակուած է Կոմիւնիստի եւ

Սաքի Մունիի սկզբունքներով: Գերմանիոյ կայսեր Վելտ - Պօլտիկի դուքսամբ՝ բոլոր Եւրոպայ խուժեց Սինեացւոց վրայ, վրէժ լուծելու ԲԱՐԲԱՐՈՍՆԵՐԷՆ, որոնք ընչաքաղց եւ վայրագ գերմանացի մը կրի մէջ խաշեր էին, եւ սովեցնելու անոնց Եւրոպական ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ: Որքան կը յիշենք, քաղաքակրթեալ Եւրոպան, իւր ամեն բացասական կողմերը ցուցադրեց Սինեացւոց, աւազակութիւն, սպանութիւն անգին եւ անպաշտպան ժողովրդեան, կողոպուտ եւ աւեր բարեշէն երկիրներու. Փէքինի՝ թող խանութներն, գրատուններն, դիւաններն, մեհեմաններն՝ կողոպտուեցան եւ աւարը հարիւրաւոր արկղներով փոխադրուեցաւ Եւրոպայ: Ո՛վ էր բարբարոսը, կողոպտողը, սպանողն թէ՛ կողոպտուածն եւ սպանուածն, առանց իրաւացի պատճառի: Բայց այն ժամանակէն սկսան գերմանացիք երգել «Պատերազմի հարկն», ի չքմեղս իրենց եղեռնագործութեանց, որուն չկարելով տանել

սխնեացեց արտաքին գործոց Նախարարն ինչ-իսկ - Չանկ, հարկ համարել էր դառնացած սրտով խրատել եւ յանդիմանել քաղցրութեամբ զուսաւորեալ Եւրոպան։ - Ո՛վ Եւրոպացիք դուք եկած էք մեզի պէս բարբարոս ազգ մը լուսաւորելու եւ քաղաքակրթելու, այնպէս չէ՞. բայց ի՞նչ են այս ձեր կատարելագործած զէնքերը. անոր համար հնարած չէ՞ք որ զմարդիկ աւելի շուտ եւ աւելի շատ սպաննէք, քաղաքներ եւ գիւղեր կործանէք, մշակուած երկիրներ փոխանէք՝ անապատի վերածէք, վիրաւոր մարդկութիւնն թշուառութեան մատնէք։ Մենք ատոր քաղաքակրթութիւնն չենք ասեր, այլ բարբարոսութիւն։ Դուք ինքզինքնիդ երջանիկ կը համարիք, որովհետեւ զօրաւոր էք, իրաւացի կը համարիք տկարի իրաւունքները բռնաբարել, եւ միայն ձեր սեփական շահերը փնտռելու համար՝ արդարութիւն ոտնակոխ կ'ընէք. ուրիշներու ազատութիւնը կապտելով՝ կը համարիք թէ խաղաղութիւն կը հաստատէք։ Այ՛. մենք այդպէս չենք մտածեր, մեր իմաստասէրներն ընական օրէնքին աւելի հաւատարիմ մնալով, մեզ դաստիարակել են խաղաղութեան եւ ընկերահաշտ ապրելու սիրով։ Դուք երբեք չէք ձեր սուսերի վրայ, մենք արդարութեան. ապագան ցոյց պիտի տայ թէ ո՞վ իրաւունք ունի։ Դուք մի՛ գաք սովորեցնելու մեզի այն, ինչ որ մենք երկու հազար տարի առաջ կամաւորապէս ուզեցինք մոռնալ, երջանիկ ապրելու համար։ Չափազանց զարգացումն թշուառութեանց աղբիւր է։ Մեր նախնիք - դեռ ձերիմներն անտառաբնակ եղած ժամանակները - հասան որոշ չափով զարգացման եւ քաղաքակրթութեան, բայց անդադարեան որ անոր շարունակութիւնն բարձրանալով, դէպ ի վայրենութիւնն կը տանէր զիրենք. քաղաքակրթութեան դիմակի տակ՝ ամեն ոգիւր եւ անիրաւութիւն կը գործուէր, մի միայն փառափրօութեան եւ տիրապետութեան համար. որով անդադար պատերազմ մղելով ասոր անոր դէմ, յաղթող եւ յաղթուած՝ կ'ունենային իրենց բիւրաւոր թշուառներն, որոնք իրենց կեանքը դառնութեամբ կը

կնքէին։ Այն օրէն՝ երբ մեր մեծերն անդադարեան թէ՛ իրենց յառաջադէմ զարգացող քաղաքակրթութիւնն կը տանի դէպ ի ԱՇԽԱՐՀԱՅԱՆՈՒԹԻՒՆ, որուն հասնելու համար անհրաժեշտ էր ի գործ դնել *Քարքա-րոստոյի* ձեռքը, իսկոյն դադարեցուցին ուսմանց եւ գիտութեանց զարգացումն, եւ պատերազմի զէնքերը խոփ ու մանգաղ շինեցին եւ վերադարձան իրենց նախկին երկրագործական եւ հովուական խաղաղ կեանքին։ Միեւն արժէ՞ գոհիլ մարդկային կեանքը, լոկ քամահոցքի մը համար. մարդս մահկանացու ծնել է, շատ ապրի քիչ ապրի պիտի մեռնի, բնութեան օրէնք է. ուրեմն ի՞նչ իրաւունքով մենք մեր ձեռքով կը վերցնենք մեր ընկերի կեանքը՝ վայել է բնական մարդոյն բիրտ ուժով, գազանի մը պէս յօշոտել իւր եղբայրը՝ անոր իրաւանց եւ ստացուածքի տիրելու համար, լաւագոյն չէ՞՞ որ մենք մարդիկս՝ աշխատինք ընկերահաշտ խաղաղ կեանք մը ստեղծենք եւ երջանիկ ապրինք այս մեր մի քանի աւուր կեանքը։ Բնութիւնն զերկիրս տուել է մարդկանց բնակութեան համար. նման չենք իւրաքանչիւր Ազգի իրաւունքներն՝ իւր բնական ճողի վրայ. կեդրոնական իշխանութիւն մը թող հսկէ բարեկարգութեան վրայ, չարներ զգալու եւ բարիներ քաջութելու համար։ Արդարութիւնը ամենիդ համար պէտք է հաւասար ըլլայ, թէ՛ թաւալորի պալատի, թէ՛ հովուի տաղաւարի մէջ։ Այսպէս մտածեցին մեր դաստիարակներն եւ սահման դրին այն զարգացման՝ զոր դուք ունիք հիմայ եւ կը կոչէք Քաղաքակրթութիւն կամ Կուլտուր։ Ձեր կայսեր եօթը թիւ հոդ կը պակսի Գերմանիոյ մէջ թաղութեան համար, որ եկել է խռովելու մեր աշխարհը։

Մի ուրիշ բան ալ կայ. մենք այնքան խաղաղասէր ենք որ երբեք ուրիշին անիրաւել չենք ցանկար, եւ ուրիշէն անիրաւութիւն չկրելու համար, կը տեսնէ՞ք երբեք հազար միոն մեր երկրի սահմաններն ամուր պարսպեցինք, եւ մինչեւ Եւրոպացեաց երեւնալը մենք խաղաղ կ'ապրէինք, երջանիկ էինք մեր վաւարանի կտուրի տակ. իսկ

դուռք կուտուրի զաւակները, տգիտութիւն, յետամնացութիւն մատնանշելու համար, հեզնորէն կ'ըսէք. Մինչեւ անկախ պարսկ բաղծրացնել: Այս հսկան որ մեկուսի խաղաղութեան ծոցի մէջ կը նիւրիէ, ձեր նշանադրեալ պիտի սնտկեցնէ զնա մի օր, եւ ձեր այծմու պատրուակեալ երկիւղով կոշած վտանգն, կու գայ ժամանակ որ կը դառնայ իրականութիւն, եւ վրիժառուութիւնն սոսկալի պիտի ըլլայ —:

Մինչացի մեծ քաղաքագիտի նրբամիտ եւ ազդու համեմատութիւնն անհասկանալի պիտի մնար, եթէ ականատես եղած չիլնէինք ներկայ համաշխարհային պատերազմին, յորում Եւրոպայի իննաւորոց ամենազարգացեալ եւ քաղաքակրթութեամբ ազգերն, ամեհի գազաններու սրտմտութեամբ եւ անգթութեամբ կուռեցան « Փառքի » դաշտի վրայ: Երբ մարդ յանկարծ վագրի մը հանդիպի անտառին մէջ, ինչ կրնայ զգալ, ամեն ոք կրնայ գուշակել: Իսկ բրիտանոնայ մը եւ քաղաքակրթեալ Եւրոպացին ի՞նչ զգաց, երբ խորհրդարանի մը բեմէն կը յայտարարուէր թէ՝ դաշինքներն թղթի կտորուանք են, թէ ամեն ոճիր ներքի է, վասն զի « Պատերազմի հարկն » կը պահանջէ: Եւ մեծամեծ ոճիրներ, քրեական յանցանքներ գործուեցան եւ ոճրագործներն վարձատրուեցան: Ի՞նչ տարբերութիւն կայ Գերմանական նշանադրի եւ ասիական թաղաքային հրոսակներու միջեւ: Եւրոպական պատերազմի ցարդ չտեսնուած եւ չլուած խօշ-ժուռութիւններն, որոնք գործադրուեցան ամենանուրբ զարգացման հնարիմացութեամբ, ինչով կը զանազանուին անցեալ դարերու մէջ գործուած եղեռնագործութիւններէն: Ինչով դատապարտել գլխաւորապէս, որ գիտակցութիւն մը կազմեր էր իւր մէջը թէ՝ Աստուծոյ պատուական է, եւ հարկաւորաբար կը տրամադրուէր գերմանաբար մտածելու եւ գործելու: Նոյնպիսի բնագր մը կը զգային թաւար-Մոնղոլական ձինկիւղ-թաներն եւ լէն-թիմուրներն, որոնք սրով եւ հրով մտան Հայաստան, անցան փոքր Ասիա եւ հասան Վիէնայի պարիսպներու տակ: Եթէ այդ բարբարոս

ներն յարութիւն առնէին, չպիտի շիկնէին իրենց Հայաստանի հասուցած վերքերուն եւ աներականութեան վրայ, երբ տեսնային Պեղնիոյ ծխացող եկեղեցիներն, աւերակ Համալսարաններն եւ փլատակներու տակ ծածկուած մեռածներն քաղաքներն եւ գիւղերն:

Այնքան ցաւալի համայնապատկերի մը առջեւ, լռելով շատերը, իրաւացի է՝ պնդել թէ Քաղաքակրթութիւնն եւ Բարբարոսութիւնը մի եւ նոյն բանն են:

* *

Յառաջաւոր Ասիայի քաղաքակրթեալ ազգերն դարաւոր կռիւներէ յետոյ յաղթութեան թուրք բարբարոսներու հեղեղներէն եւ նուաճուեցան: Եւրոպայ անկարող էր այն ժամանակ օգնել Արեւելքին, նա մանաւոր եղան վայրկեաններ որ ինքն ալ զգաց հաքաբաշի երկիւղն եւ սաստկութիւնը: Եւրոպայ երկուրով զարգացաւ եւ զօրացաւ եւ Տիրուի դարձաւ արեւելեան աշխարհին: Իսկ թուրքը մինչեւ իշ. դար մնաց նոյն յաւիտենական ոճրագործը, նոյն յաւիտենական նախատինքն հանուր մարդկութեան, (վերջերս նաեւ այլ եւ այլ միւս սիւլման ցեղերու ալ) նոյն նախնական եւ ասիական Բարբարոսն: Համեմարներն կը հասկանան զիրար: Համաշխարհական Պատերազմի պարուն մէջ հրաշխարհեցաւ երկու կեդրոնական կայսերութեանց միջեւ իւր դերը խաղալու: Թուրքը իւր երեւմանէն (Աղեքսանդրիոյ գրատունն հրդեհողներէն սկսած) տասն եւ չորս դարու ընթացքի մէջ չհասաւ արեւմտեան քաղաքակրթութեան, ընդհակառակն Եւրոպական ամեն քիչ աւելի զարգացած ազգերէն ոմանք, իրենց պատիւէն իջան հաւասարեցան Բարբարոս թուրքին: Ի՞նչ հոգեբանութիւն է սա, ինչ համեմատութիւն եւ հաւասարութիւն կայ արդեօք Լուսնիոյ հրդեհողներու եւ Հայոց ջարդարարներու ուղեղներու մէջ: Քրիստոնէական մտքն եւ մարդասիրական սրտին անհասկանալի եւ անբացատրելի կը մնայ: Մի այլ Լուբրօզ պիտի կարենար այդ գաղտնիքը լուծել, եթէ ուզենար. զոր օրի-

նակ, եմէ Կայսեր եւ Ռէթման Հոլմէկի, Էնվէրի եւ Թալէմիզի գանկերն զմէք եւ բացատրէր թէ՝ Ի՛նչ առնչութիւն կայ ստեղծագործող եւ ոչնչացնող գանկերու միջեւ, կ'ուզեմ ասել Քաղաքակրթութեան եւ Բարբարոսութեան:

* *

Աղբի Բարբարոսներու դէմ, քաղաքականացեալ Դաշնակիցներու չորեքամեայ միաձեւ կռուին մէջ, անոնց դրօշներու վրայ կը կարդայինք. ԻՐԱՌԻՏԵՔԻ ԵՒ ԱՐԳԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ: Ազատն եւ անկախ Ամերիկայ, այս գաղափարական կռուին եկաւ միացաւ, անոնց նշանաբանին կցելով նսեւ փոքր ճնշուած ազգերու ազատագրութիւնը բռնաւորներու լծէն, եւ ըսաւ. Ամեն ազգ իրաւունք ունի ազատ ապրելու եւ սնունդ ինքեւ իւր կենանքի մասին, իրեն սեփական հողի վրայ: Ուիլսոնի *հաշտամարքի*ն ստորագրուեցան Անգղիա, Գաղղիա եւ Իտալիա: Իրաւախոն աշխարհի փափաքն էր որ Դաշնակիցներն յաղթէին, եւ յաղթեցին: Եւրոպիոյ եւ Ասիոյ բարբարոսներն նուաճուած էին եւ իրենց դատավճիռը պիտի լսէին Պարիսու խաղաղութեան ժողովէն: Հայ ազգն ալ իւր գերմարդկային ուժերով՝ կրցեր էր հայրենի հողէն կտոր մը խլել բռնաւորի Տիրաններէն եւ հաստատել փոքրիկ Հանրապետութիւն մը, եւ իբրեւ բարեկամ եւ դաշնակից Համաձայնութեան, միւս ազգերու հետ կանգնած էր իրաւունքի եւ արդարութեան տաճարի դուռը, պահանջելու Մեծ եւ Փոքր Հայաստանի վերականգնութիւնը, ազատութիւնը եւ անկախութիւնը: Պարիսու Վերաժողովէն հաւորէր աշխարհ կը սպասէր, յարատեւ եւ արդար խաղաղութիւն: Ի՛նչ պարզամիտ հաւատքով եւ մեծ յոյսերով կերակրուեցանք այս տասն եւ վեց երկար եւ աղիտաւոր ամիսները զինադադարէն յետոյ, Յուսաւ խաղութիւն յուսախաբութեան վրայ: Հին Եւրոպան ոչ իւր Գոյնը փոխեր էր, ոչ խայտուցները, Իրաւունքի եւ արդարութեան համար կռուող ասպետական ազգերը, զմեզ

բարեկամ եւ դաշնակից ճանաչող մարդասէր Պետութիւնները, անպատուած չհամարեցան իրենց արժանապատուութիւնը, Հայ ազգին միլիոնաւոր զոհերու արինով «ազնուացած եւ նրբացած» Թուրքին՝ արտայայտելով մասնաւոր համակրութիւն եւ պաշտպանութիւն. ո՞վ հեզնութեամբ, վարձատրելով համար անոնց դաւաճանութիւնը եւ մոռնալով Դարդանէլի ժայռերուն վրայ Թուրքի գնտարկէն յօշոտուող Գաղղիացի եւ Անգլիացի հերոսները՝ «Վիլայէտներ» դժբաղդ հարցն, իրաւունքի եւ արդարութեան համար կռուողներու կանաչ սեղանի վրայ կը դրուի, հին խմորեալ քաղաքական աւանդութեամբ, ապահովելու Սիրիոյ, Պաղեստինի, Միջագետքի եւն. տիրապետութիւնը, իբր հատուցումն եւ տուգանք Պատերազմէն կրած վնասներուն: Իսկ Հայուն՝ որ Դաշնակիցներուն համար իւր վերջին կամիչ արիւնը ջննայեց, եւ տակաւին պատաստ է իւր բաժին սակը հատուցանելու Թուրքի պարտատէրերուն, կը զլնան տալու հայրենի գաւառներն եւ դուռ մը հարաւային ծովի վրայ:

Եմէ Ամերիկայ երախտագիտութեան պարտքը հատուցանելու եւ Լաֆայէտի հայրենիքը ազատելու համար, ամենայն զոհաբերութիւն յանձն առաւ, արդեօք նոյնախի պարտականութիւն չունէի՞ն Գաղղիա, եւ Անգղիա առ ազգն Հայոց: Այո՛, երախտաւոր եղած է Հայն այն ժամանակ՝ երբ ունէր իւր Թագաւորութիւնը եւ հզօր բանակը Կիլիկիոյ մէջ. նա իւր նիզակն ու ասպարը զուգեց խաչակիր զօրաց եւ զօրապետաց Կոփրետոսի, Հոփքարտոս Ալիօմարտի, Տանգըտի եւ այլ քրիստոնեայ դիւցազուններու գէնքերու հետ, որու համար Մուսուլման աշխարհի թշնամութիւնը շահեցաւ եւ տուած էր իւր ազատութիւնն, անկախութիւնն ու հայրենիքը: Այսօր յաղթող Եւրոպայի համար հասած էր բարեբաստ ժամանակն երախտագիտութեան պարտքն հատուցանելու մարտիրոս ազգին, իրենց հաւատարիմ դաշնակցին, վերականգնելով Հայաստանը իւր բնական եւ պատմական սահմաններու մէջ. այդ էր իրաւունքի եւ Արդարութեան

պահանջն եւ կէտ նպատակի: Եւ Ամե-
րիկայի Դաշնակիցներու պատերազմին մի-
ջամտեւրու պատճառներն:

*
* *

Հայ ազգի միտնարութեան համար կը
մնան երկու միջոցներ յուսոյ եւ փրկու-
թեան: Առաջինը մեզնէ կախուած չէ, որ
է Ազգերու դաշնակցութիւնը, բոլոր մարդ-
կութեան կամքերու միահամուռ միացումն,
որուն Հայն ալ պէտք է գործակցի իւր ոյժե-
րով, ինչ չափով ալ լինի, որպէս զի մինչեւ
ցարդ երկրի երեսին գործուած՝ ոճիրներ,
դաւեր, անիրաւութիւններ, բռնութիւններ
չափաւորուին, զսպովն իւր մարդկութիւնն
ուղղուի դէպ ի այդ գաղափարական բար-
ձրութիւնն, որով կարելի է յուսալ, ազգերու
համար, ընկերաբաշտ երջանկութիւն, երկար
եւ մշտատեւ խաղաղութիւն: Իսկ միւսն՝ որ
մեզ համար կարեւորն է, մենք մեր վրայ
դնենք մեր յոյսը՝ ամեն բանէ յառաջ. ազ-
գային գիտակցութիւնն պիտի ներշնչէ կո-
րով՝ դիմագրաւելու այն ամեն խոչ եւ խու-
թերուն, որոնք հարկաւորաբար պիտի ցցուին
իւր յաղթական հանապարհին վրայ: Հայ-
րենիքի անկեղծ սէրը՝ պէտք է միացնէ հայ
սրտերը, բոլորուելու մեր ազատութեան դու-
շին շուրջը եւ կատարել բոլորիս պարտա-
դիր միութիւնը. կազմել ուժեղ եւ իմաս-
տուն Կառավարութիւն մը, որ կարենայ
վաստելով ազգի վստահութիւնն, դաւա-
ներու քարելկամութիւնն, եւ պատկառելի
ընել զինքն չարակամներուն:

Չմոռնանք թէ՛ ԱՆՃԱՐՆ Է ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԻ,
եւ Հայ կառավարութիւնը իւր օրինակով
եւ քաջախիղճութեամբ պէտք է վառէ եւ
մշակէ զայն, անով կը մեծնայ մեր ազգը
եւ անով մի օր պիտի յաղթուի, առանց դի-
մելու արիւնհեղութեան՝ ժողովել անջա-
տուած գաւառներն մայր երկրի ծոցն:
Եւ մենք արդէն իսկ հոգւոյ աչքով նկատե-
լով սապազան՝ կ'ողջունենք Հայրենիքի մե-
ծութիւնն, Հայաստանի փառքը:

ՄԵՂՈՒ ՇԻՐԱՅՈՍ

Չ Ա Ր - Ն Ա Խ Ա Ն Ձ

✽ ✽

Հեռո՛ր ինծմէն, ո՛վ Չար-Նոյսանձ, մի՛ կըպիր.
Դու Վասերո՛ւն ես քարեկամ սիրալիւր,
Ոսկեքանդակ ճանաչողեզ կուռք մ'ոսկի՛
Որուն չունիմ եւ ոչ փրշանք մը խօսքի...

Ո՛հ, չբացիր,
Հոգիդ պատիր:

Անոնք մարդու մը կիրքերո՛ւն են չոգի՛
Նենդ եւ խառնուրդ իբրեւ կեդեռած մի՛ կոզի՛
Որու ճններն եւ համ Նամակ պոժգալի
Կ'ստանք յաւերթ թէ կըրակով մ'հանըլի...

Յանդըղեալս
Մի՛ մոռնար:

Երբ վեհափառ պաճուազարդ ժողովրդես
Դեմքիդ շնորհք մ'հրապարդո՛ղ՝ վե՛հ կըբա,
Պատկանաբար թռնաւորիչ սո՛ւնի մըն ես,
Որ պիտ' սենաս - երբ քեզ կըպիմ - խըռուազեա...

Կէզ՞ ռեխադի՛
Ինձ մի՛ մոռիր:

Տեսած եմ եւ ճու իսկութիւնը նենդոս՝
Մինչդեռ այլոց կու տար բաժակ մահաճոս.
Ան՝ գարշելի՛, խոճոտաշէժ եւ կըպատ՝
Կը խողխողէր վ'հանձնութիւնն հեղադարդ...

Ո՛վ ի՞նչ խայթող՝
Կ'հրդեհած քեզ ոխ:

Եթէ երբեք լուկ ճնդդաքանդան իւր ըղձոս
Երկրոսանի մը զայ բերել քեզի ձօն,
Ու կըտակէ՛ զԱնթանութիւնը՝ Անդոյր,
Ի՛նքն իսկ չէ՛ այլ քայց ուրուակներդ պանդոյր...

Բաճակընաս,
Չըմոհանաս:

Եթէ ըսեն որ Այս յաշխարհ է եկեր
Ու կը գործէ հազար նախիրի աշխարհ,
Ան՝ գու ինքդ ես, ո՛վ Չար-Նոյսանձ, գիւսպե՛ս,
Որ միշտ կ'հրկնես Հեղ-Բարիքէն անդանդեա...

Տատրազանս
Ուրեշանաս:

«Հոգետառիդ Նոսազներ» Բ. (Տ՛ս ա. յէջ 37)

Հ. Գ. ԱՅՏՆԵԱՆ

